

SOCIALNOPEDAGOŠKI ODNOS V LUČI NEZNANEGA IN MOGOČEGA

277

THE SOCIAL-PEDAGOGICAL RELATIONSHIP IN
THE LIGHT OF THE UNKNOWN AND POSSIBLE

Andreja Grobelšek, *dr. soc. ped.*

Srednja zdravstvena šola Celje, Ipavčeva 10, 3000 Celje

andreja.grobelsek@gmail.com

POVZETEK

Odnos, ki ga vzpostavljamo socialne pedagoginje in socialni pedagogi z ljudmi, s katerimi se srečujemo v strokovnem okolju, do različnih kontekstov in situacij, v katerih delujemo, in ne nazadnje do samega sebe, vidim kot temeljno »orodje« našega delovanja. V času spremenjenih razmer in nove normalnosti/realnosti, kot pogosto slišimo v tem času pandemije, ko vsak osebno začuti, kaj dejansko pomeni živeti v postmoderni družbi globalnih tveganj, se sprašujem, kako se ta odnos spreminja in kakšne oblike zavzema. Živimo in delamo namreč v nekem »vmesnem« času, ko ne vemo, kaj lahko pričakujemo od prihodnosti, marsikateri način, ki smo ga pri strokovnem delu poznali, pa vsaj trenutno ni mogoč.

V prispevku skušam utemeljiti, da je tudi pri delu na daljavo odnos živ in oseben ter ga je moč začutiti, doživeti, se nas dotakne, premakne, poveže, vendar pa nam je način, na katerega se to zgodi, (še) neznan. Znašli smo se v času in situaciji, ki nam pokaže, da smo pri svojem delu vsi na nek način »hendikepirani« in ranljivi (in končno je to normalno),

pa vendar nam prav ta pozicija odpira nove možnosti za drugačen stik. Z odprto držo in pristno radovednostjo lahko odkrivamo nove razsežnosti mogočega, s čimer se obrne percepcija sveta okrog nas – kar vidimo, lahko tudi začutimo. Odnos, ki ga vzpostavljamo z drugimi, ima namreč vedno svoj odziv tudi v nas samih. Vedno se zgodi, in to ne glede na to, kje se srečamo (v živo ali s pomočjo tehnologije). V prispevku razmišljam, kaj vse je pri vzpostavljanju odnosa z ljudmi, s katerimi smo v stiku, pri delu na daljavo mogoče. Pri tem se osredotočam predvsem na kontekst in okolje ljudi, s katerimi vzpostavljamo odnos pri svojem delu, ter na pomen vidnih in zvočnih zaznav za vzpostavljanje medosebne povezanosti pri srečanju z njimi.

KLJUČNE BESEDE: *socialna pedagogika, odnos, socialna distanca, refleksija, »nova normalnost«, nova marginaliziranost, komunikacija*

ABSTRACT

From my point of view, the relationship we, social pedagogues, establish with the people we meet within our professional environment as well as the relationship to the different contexts and situations in which we work, and not least to ourselves, is seen as a fundamental "tool" of our work. In these times of changed conditions and new normality/reality as often referred to during the pandemic, when everyone personally feels what it actually means to live in a postmodern society of global risks, I wonder how this relationship is changing and what forms it takes. We live and work in the time "in between", when we do not know what to expect from the future and when many familiar ways of our professional work are currently not possible.

In the paper, I try to argue that even when working remotely, the relationship is alive and personal and can be felt as well as experienced. We can be touched, moved and feel connected, but the way in which this happens is (still) unknown to us. We find ourselves in a time and situation that show us

we are all in some way handicapped and vulnerable at work (and nevertheless this is normal). However, this very situation opens up new possibilities for a different kind of contact. With an open attitude and genuine curiosity, we can discover new dimensions of the possible, turning the perception of the world around us—what can be seen, can also be felt. That is to say, the relationship we establish with others always has its own response in ourselves. It happens no matter where we meet, namely in person or with the help of technology. In the paper, I consider all that is possible when establishing a relationship with clients while working remotely. In doing so, the focus is placed primarily on the context and environment of the clients as well as on the importance of visible and audible perceptions for establishing an interpersonal connection when meeting them.

KEYWORDS: *social pedagogy, relationship, social distancing, reflection, »new normal«, new marginalized, communication*

VZPOSTAVLJANJE IN VZDRŽEVANJE ODNOSA V ČASU SPREMENJENIH RAZMER

Pričujoči prispevek je za kongres socialne pedagogike nastal na osnovi osebne refleksije, analize lastne strokovne prakse v tem letu, študija literature in različnih usposabljanj, v katerih sem iskala nove perspektive in znanja. To leto je polno izzivov. Predvsem nam je pokazalo, da način življenja, kot smo ga poznali, še zdaleč ni samoumeven. Kot mnogi sem se tudi sama srečala z vprašanji, kako živeti in delati. V različnih kontekstih mojega življenja se je kot temeljno pokazalo vprašanje, kako vzpostavljati in vzdrževati odnos v času spremenjenih razmer.

Odnos, ki ga vzpostavljamo socialne pedagoginje in socialni pedagogi z ljudmi, s katerimi se srečujemo v strokovnem okolju, do različnih kontekstov in situacij, v katerih delujemo, in ne nazadnje do samega sebe, vidim kot temeljno »orodje« našega delovanja. V času spremenjenih razmer in nove normalnosti/realnosti, kot

pogosto slišimo v tem času pandemije, ko vsak osebno začuti, kaj dejansko pomeni živeti v postmoderni družbi globalnih tveganj, se sprašujem, kako se ta odnos spreminja in kakšne oblike zavzema.

Živimo in delamo namreč v nekem »vmesnem« času, ko ne vemo, kaj lahko pričakujemo od prihodnosti, marsikateri način, ki smo ga pri strokovnem delu poznali, pa vsaj trenutno ni mogoč. Kaj pomeni vzdrževati socialno distanco, a ostati povezan?

Če je socialnopedagoški odnos temeljno orodje in če ga ni mogoče udejanjati z uporabniki v istem prostoru, ali to pomeni, da socialna pedagogika na daljavo ne obstaja? Zame je to nesprejemljivo.

Ko razmišljam, kaj in kako stvari počnem, se mi pojavlja misel, ki me spremlja vse od raziskovanja za doktorsko disertacijo in pravi, da je vse, kar je izrečeno, lahko izrečeno tudi drugače. Torej lahko vse, kar se zgodi, vse, kar počnem, vse, kar delam ..., delam tudi drugače. V bistvu gre za nov diskurz, ki prihaja vedno bolj v ospredje in spreminja jezik (besede, ki poimenujejo naše miselne koncepte), diskurzivne prakse (načine, kako stvari počnemo) in družbene prakse, ki smo jih bili vajeni. Nov diskurz, ki nam je bil do pred kratkim še skoraj »nezamisljiv«. Čeprav včasih to težko vidimo, se diskurzi nenehno spreminjajo in to je njihova edina stalnica. Pomislimo na primer iz vsakdanjega življenja, za katerega smo že vsi vsaj slišali: iskanje/spoznavanje partnerja se je preselilo na splet. To me vodi v razmišljanje, da če lahko tako pomembno stvar začnemo na spletu, potem verjetno lahko še kaj drugega.

V začetku spremenjenih razmer sem nekaj časa živela od spominov. Se spominjala, kako je nekdo nekaj naredil, kakšen odnos sva soustvarjala ... Potem pa na neki točki nisem več mogla graditi svojega dela na spominih. Odnos tukaj in zdaj je postal nekaj drugega in drugačnega. Obstaja pogled, ki pravi, da nam je laže, če imamo že od prej s človekom izkušnjo odnosa, po drugi strani pa nas morda lahko ovira, ko se srečamo v novi normalnosti. K temu razmišljanju me je spodbudilo vprašanje, ki se mi je porodilo ob svojem otroku, ki je bil v času novo nastalih razmer star leto in pol. Kako bom otroka vzgajala za medosebne odnose, ko pa še nima zavestnih spominov na odnose?

Verjetno vsi poznamo eno od zakonitosti komunikacije, ki pravi, da je nemogoče ne komunicirati. Mislim, da podobno velja tudi za odnos. Odnos vedno je, ne more biti, da ni. Ko mi nekdo reče, da z nekom ali do nečesa nima odnosa, lahko to raziskujem ravno toliko, kot če bi imel že nek oblikovan odnos:

- Kaj to pomeni?
- Kako nimaš odnosa?
- Kaj to zate pomeni?
- Kako zgleda ne imeti odnosa?

Skušam utemeljiti, da je tudi pri delu na daljavo odnos živ in oseben ter ga je moč začutiti, doživeti, se nas dotakne, premakne, poveže, vendar pa nam je način, na katerega se to zgodi, (še) neznan.

NEZNANO, A VENDAR MOGOČE

Znašli smo se v času in situaciji, ki nam pokaže, da smo pri svojem delu vsi na nek način »hendikepirani« in ranljivi (in končno je to normalno), pa vendar nam prav ta pozicija odpira nove možnosti za drugačen stik. Z odprto držo in pristno radovednostjo lahko odkrivamo nove razsežnosti mogočega, s čimer se obrne percepcija sveta okrog nas – kar vidimo, lahko tudi začutimo.

K temu me je spodbudil pogovor o fiziki in silah privlačnosti, ki sem ga imela s svojo nadrejeno. Če me lahko neka medijska vsebina npr. na televiziji pritegne, sproži val misli, čustev, me gane ipd., če vse to lahko sproži v meni vsebina, ki niti ni namenjena osebno meni – Andreji, koliko bolj lahko to narediti oseba na drugi strani ekrana, ki je dejansko osebno prisotna tam z mano? Orodje, ki ga pri tem imamo, je svetovalni odnos. Zanimalo me je, kako ga oblikovati, kako vzpostaviti povezanost z uporabniki pri delu na daljavo s pomočjo tehnologije. Kaj mi pri tem lahko pomaga?

Ključno spoznanje je v tem, da ima odnos, ki ga vzpostavljamo z drugimi, vedno svoj odziv tudi v nas samih. Vedno se zgodi, in to ne glede na to, kje se srečamo (v istem prostoru ali s pomočjo tehnologije). Zakaj? Odnos vedno je, vedno obstaja, ker je v meni; najin

medosebni odnos ima odziv v meni. To spoznanje se mi je potrdilo tudi v delavnici, ki sem se je udeležila, pod vodstvom ameriške psihoterapevtke J. Bury, ko smo iskali odgovore na vprašanja, kot so:

- Ali te lahko začutim skozi ta neznani medij, način?
- Ko sva skupaj tiho, ali obstaja občutek »midva«?
- Ko nisem s tabo, ali čutiš mojo podporo?
- Kako (te) čutim in kako se odzovem?

Ekran lahko vidimo kot sliko, ki nam poudari malenkosti, ki jih drugače ne bi zaznali. Ko se človek na drugi strani približa ali oddalji, se premakne, to začutimo tudi na fizični ravni. Poskusite. Zgodijo se tudi druge stvari, ki v moji organizaciji, kjer delam, sploh ne bi bile mogoče.

Ko uporabljamo tehnologijo, zagotovo lahko uporabimo vsaj to, kar vidimo in slišimo. Ne moremo se dotikati, vonjati in okusiti, a tudi sicer tega v delovnih okoljih večinoma ne počnemo. Vidimo pa uporabnikovo vizualno podobo, usmerjenost pogleda, mimiko obraza ... Slišimo ton, tempo in barvo glasu. Vidimo in slišimo podobe ter zvoke iz okolja. Ob vsem tem pa je ključno vprašanje, kaj to, kar vidim, slišim, sproži v meni, kakšen je moj odziv, kje ga čutim, kaj mi sporoča. Tudi okolje uporabnika nam daje nove možnosti: pogovor v naravi, ležanje v travi, objem drevesa, dotik domačega ljubljence, sodelovanje drugih družinskih članov, mehko lastne postelje, vpogled v podobo uporabnikove sobe in doma, pa še bi lahko naštevala.

To, kar zdaj počnemo, dejansko pomeni, da smo skupaj z neznanem, prej smo bili skupaj z uporabnikom v njegovem neznanem, zdaj sva oba v skupnem neznanem zaradi pandemije, je poudarila J. Bury. Končno smo vsi ranljivi in je to normalno. Zdaj resnično skupaj soustvarjamo. Je drugačen način stika, a je stik. Dajmo vrednost temu, kar nam omogoča, temu odnosu, temu načinu, raziskujmo, kaj je med nami mogoče. Polje, ki se ustvari med nami, je zagotovo drugačno, kot če smo v istem fizičnem prostoru in fizično dotakljivi drug za drugega. Tudi naši možgani verjetno delujejo drugače. Težko je in naporno, predstavlja novo učenje za vse nas, saj ne delamo, kot smo se učili, da je potrebno delati. V

resnici pa marsikaj, kar znamo, še vedno lahko počnemo, samo najti ali izumiti moramo načine, kako. Nisem zagovornica tega, da moramo živeti le virtualno, daleč od tega. Tega ne želim in živim v virtualnem svetu le zanemarljiv delež svojega časa, če to razmere le dopuščajo. Iščem pa načine, kaj lahko v razmerah, kadar to ni mogoče in ko na te razmere nimam vpliva, kot je tudi realnost, v kateri smo se znašli.

Sodelavka Alja, socialna pedagoginja, me je prijazno opozorila, da tudi mi potrebujemo podporo pri spreminjanju svojih pogledov na način, kako se delajo stvari v socialni pedagogiki. Povsem drži. Potrebujemo jo sami zase in zato, da jo bomo lahko dali drugim – uporabnikom, sodelavcem, nadrejenim.

Seveda tudi vse to, o čemer danes govorim, nima le svetle plati. Ima svoje omejitve – a tako je vedno, pri vsakem načinu. Odpira še mnoga vprašanja pri strokovnem delu s skupinami, z institucijami, s sistemom. Prav tako ne »prodajam« romantičnega pogleda in se ves čas priprave tega prispevka zavedam, da nekateri živijo v (nečloveških) razmerah, ki si jih večina ne (z)more predstavljati in zamisliti. Tudi kolegice in kolegi delujete v različnih organizacijah, ki nudijo nekaterim manj, drugim bolj ugodne pogoje za delo, da zasebnega življenja niti ne omenjam. Ne samo da trenutne razmere kažejo na povečevanje neenakosti, ampak celo ustvarjajo nove marginalizirane družbene skupine in tudi marginalizirane strokovne delavce. Tudi to je del te realnosti. Ob tem se spomnim dijakinje, ki se za vsako najino srečanje umakne v drvarnico, da ima zasebnost. Spet druga se na pogovor zateče v prikolico, s katero so pretekla poletja potovali na morje. Z enim dijakom si samo dopisujem. Pa še mnogo drugih situacij je, ob katerih doživljam frustracije, a hkrati govorijo o neverjetni zavzetosti, da se navkljub vsemu srečava. Ali imam potem jaz kot strokovnjakinja pravico reči, da to ne gre?

ZAKLJUČNE MISLI NA SPLETNEM KONGRESU

Prispevek sem za kongres, ki se je letos odvil na spletu, po navodilih organizatorjev najprej posnela in ga zaključila z besedami:

Za večino, ki tole poslušate, se dejansko nič kaj ne spreminja: poslušate me doma na svojem ekranu in je podobno, kot če bi stala pred vami na Rogli. Tudi vaše odzive bom lahko slišala v diskusiji, ko se srečamo na kongresu. Vem pa tudi, da to posluša nekaj ljudi, ki bi jih na kongresu lahko tudi objela. A tudi v virtualnem svetu vas bom lahko začutila in se z vami dogovorila, kdaj in kako se bomo lahko tudi objeli.

Tako se je tudi zgodilo.

*OBJAVLJENI POVZETEK PLENARNEGA PREDAVANJA NA
8. KONFERENCI/KONGRESU ZDRUŽENJA ZA SOCIALNO PEDAGOGIKO*